Rok 10. Warszawa, dnia 31 grudnia 1934 r. Nr. 24

OSZCZĘDNOŚĆ

DWUTYGODNIK POŚWIĘCONY SPRAWIE ORGANIZACJI OSZCZĘDNOŚCI W POLSCE

ORGAN ZWIĄZKU KOMUNALNYCH KAS OSZCZĘDNOŚCI W WARSZAWIE

Komitet Redakcyjny: *Józef Rożkowski, Juljusz Zdanowski, Jarosław Żaboklicki.*
Redaktor — *Bolesław Obszyński.*

Prenumerata z przesyłką pocztową wynosi:

Rocznie	zł. 28.—
Półrocznie	„ 14.—
Kwartalnie	„ 7.—
Miesięcznie	„ 3.—
Cena Nr. pojedyńcz.	„ 1.40

REDAKCJA I ADMINISTRACJA:
Warszawa, ul. Ś-to Krzyska 13.
Konto czekowe w P. K. O. Nr. 1520.
Nakład i wydawnictwo „Samorządowego Instytutu Wydawniczego" Sp. z ogr. odp. w Warszawie, ul. Ś-to Krzyska Nr. 13 — Telef. 5-92-63.

Rękopisów nadesłanych redakcja nie zwraca.
Przedruk dozwolony za podaniem źródła

CENY OGŁOSZEŃ

Strona w tekście: 450 zł., 1|2 str. 225 zł., 1|4 str. 112,50 zł. Poza tekstem za stronę 300 zł., 1|2 str. 150 zł., 1|4 str. 75 zł.
Dla instytucyj komunalnych i oszczędnościowych: bilanse i tabl. (dostarc. bezpośrednio do administracji) za str. 150 zł., 1|2 str. 75 zł., 1|4 37,50 zł.

Uczestnicy VI Kursu instrukcyjnego dla pracowników K. K. O.

Dekrety: o poprawie gospodarki i finansów związków samorządowych i o Związku Rewizyjnym Samorządu Terytorjalnego

Okres obecnego przesilenia gospodarczego uwydatnił jaskrawo nadmierne zadłużenie związków samorządowych. Na dzień 31.III.1931 r. obliczano je w sumie około 1.200.000.000 złotych, zatem w sumie, równającej się prawie dwukrotności zwyczajnych budżetów samorządowych. Zadłużenie to tem dotkliwiej dawało się odczuwać związkom samorządowym, że około 25% ogólnej sumy dłużnej stanowiły długi krótkoterminowe, naogół wysoko oprocentowane i pociągające za sobą znaczne koszty prolongat, oraz że związki samorządowe — zwłaszcza w województwach centralnych i wschodnich — nie korzystały z żadnych ulg w zakresie egzekucji należnych od nich sum. Pod tym względem pospieszyło związkom samorządowym z pomocą rozporządzenie Prezydenta R. P. z 27.X.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 94, poz. 809), które ograniczyło dotychczasową dowolność egzekucji przeciw samorządom z tytułu ich długów prywatno - prawnych.

Ale rozporządzenie powyższe nie mogło wpłynąć na poprawę stanu zadłużenia związków samorządowych. „Mały Rocznik Statystyczny", wydany przez G. U. S. na r. 1934, podaje na dzień 31.III. 1933 r. zadłużenie długoterminowe miast w sumie 805,2 miljona zł. (w tem w K. K. O. — 30,9 milj. zł.), powiatowych związków sam. — w sumie 124,1 miljona zł. (w tem K. K. O. — 6,4 milj. zł.), razem więc około 930 miljonów złotych. W stosunku do r. 1931 zatem długi długoterminowe nie zmniejszyły się; zapewne także niewielkie zaszły zmiany w sumie długów krótkoterminowych, których „Rocznik" nie podaje.

Rzecz jasna, że tak wysokie zadłużenie związków samorządowych utrudnia im w wysokim stopniu ich działalność. Ponieważ zaś działalność ta jest dalszym ciągiem działalności organów rządowych i sprowadza się do wykonywania szeregu zadań z zakresu administracji ogólno - państwowej (niektóre dziedziny tej administracji, jak np. administracja drogowa, opieki społecznej, szkolnictwa powszechnego, spoczywają w przeważnej części na barkach związków samorządowych) i ponieważ Rząd wyznacza samorządowi doniosłą rolę w zwalczaniu kryzysu gospodarczego, przeto musiał się on także żywo zainteresować stanem zadłużenia związków samorządowych i dążyć do poprawy na tym odcinku.

Wynikiem tego zainteresowania się Rządu stanem gospodarki finansowej samorządu terytorjalnego są dwa wymienione w tytule rozporządzenia Prezydenta R. P. z 24.X.1934 r., ogłoszone w Nrze 94 Dz. Ustaw, pod poz. 846 i 847. Pierwsze z nich — o poprawie gospodarki i finansów związków samorządowych — ma na celu częściową redukcję długów samorządowych, rozłożenie ich spłaty na dogodne raty i umożliwienie stopniowej likwidacji zadłużenia; drugie rozporządzenie — o Związku Rewizyjnym Samorządu Terytorjalnego — ma na widoku dalszą przyszłość i zmierza do usprawnienia gospodarki samorządowej oraz do zapobieżenia nowemu zadłużaniu się związków samorządowych.

*

* *

Rozporządzenie o poprawie gospodarki i finansów związków samorządowych składa się z trzech części: część pierwsza traktuje o oddłużeniu związków samorządowych, część druga zawiera szereg zmian w dziedzinie finansów samorządowych i upoważnia Radę Ministrów do zawieszania obowiązku wykonywania przez związki samorządowe niektórych ich zadań (co wpłynie, naturalnie na zmniejszenie wydatków tych związków), część trzecia wreszcie przewiduje dla związków samorządowych ulgi w zakresie opłat sądowych i hipotecznych, jakie dla tych związków wynikną z wykonania przepisów o oddłużeniu.

Ograniczymy się do streszczenia przepisów najważniejszej i najbardziej interesującej części pierwszej.

W części tej przewidziane są dwojakiego rodzaju normy oddłużeniowe, a mianowicie: powszechne normy oddłużenia, które znajdują zastosowanie z mocy samej ustawy (w pewnych przypadkach jednak na wniosek interesowanego związku samorządowego) oraz oddłużenie związków samorządowych w postępowaniu przed komisjami oszczędnościowo - oddłużeniowemi i przed Urzędem Rozjemczym do Spraw Kredytowych Samorządu Terytorjalnego. Rzecz jest pomyślana w ten sposób, że w wielu przypadkach zastosowanie z ustawy powszechnych norm oddłużenia wystarczy, aby związek samorządowy o własnych już siłach mógł nadal regulować swoje długi; jeżeli po zrealizowaniu ulg, jakie dają powszechne normy oddłużenia, i po zastosowaniu możliwych jeszcze oszczędności w swej gospodarce, związek samorzadowy nie będzie mógł sprostać swoim zobowiązaniom i nie będzie zdolny doprowadzić do równowagi budżetowej w swej gospodarce, wtedy będzie się nim mogła zająć komisja oszczędnościowo - oddłużeniowa, która ustali plan oddłużenia takiego związku.

Powszechne normy oddłużenia są następujące:

1. Krótkoterminowe pożyczki, udzielone związkom samorządowym przez *Bank Gospodarstwa Krajowego* przed dniem 1 kwietnia 1934 r. oraz zaległe raty, odsetki, prowizje, koszty i inne należności uboczne z tytułu pożyczek tak krótkoterminowych jak i długoterminowych, udzielonych przez *Bank Gospodarstwa Krajowego i banki komunalne* przed dniem 1 kwietnia 1934 r. związkom samorządowym, podlegają *na wniosek interesowanego związku* konwersji na pożyczki długoterminowe — przy oprocentowaniu, nie przekraczającem 5½% w stosunku rocznym. Odsetki za zwłokę za czas od 1 stycznia 1932 r. umarza się. Szczegółowe przepisy będą w rozporządzeniu wykonawczem.

2. Lokaty instytucyj prawa publicznego *w Banku Gospodarstwa Krajowego i w bankach komunalnych*, użyte zgodnie z przeznaczeniem na kredyty dla związków samorządowych, będą mogły być spła-

cone po kursie nominalnym papierami procentowemi, pochodzącemi z emisji tych banków.

3. Spłatę długów *hipotecznych* związków samorządowych odracza się do dnia 1 stycznia 1938 r., a oprocentowanie ich obniża się do 5½% w stosunku rocznym. Przepis ten nie dotyczy jednak długów hipotecznych związków samorządowych wobec instytucyj kredytowych.

4. Spłatę długów związków samorządowych, powstałych z tytułu kredytów, udzielonych tym związkom przez *komunalne kasy oszczędności z funduszów instytucyj kredytowych i prawa publicznego*, odracza się do dnia 1 stycznia 1938 r., a oprocentowanie ich obniża się do 5½% w stosunku rocznym. Instytucje kredytowe i prawa publicznego przejmą te wierzytelności, zwalniając K. K. O. z obliga.

5. Pożyczki związków samorządowych, udzielone przez *komunalne kasy oszczędności*, będą spłacane na warunkach, które ustali rozporządzenie Ministra Skarbu, obligacjami wypuszczonemi przez banki komunalne za zabezpieczeniem wierzytelnościami komunalnych kas oszczędności z tytułu pożyczek udzielonych związkom samorządowym, bądź obligacjami wypuszczonemi przez związki samorządowe. Obligacje te będą poręczone przez Skarb Państwa.

6. Odsetki od *prywatno - prawnych* należności pieniężnych, podpadających pod rozp. Prez. R. P. z 27.X.1932 r. (Dz. Ust. Nr. 94, poz. 809), obniżone zostają do 5½% w stosunku rocznym, poczynając od dnia 1 lipca 1934 r.

7. Na wniosek Centralnej Komisji Oszczędnościowo - Oddłużeniowej dla Samorządu może Minister Skarbu w stosunku do *należności Skarbu Państwa* z tytułu pożyczek, udzielonych związkom samorządowym z funduszów skarbowych, zaś Minister Opieki Społ. w stosunku do *należności instytucyj ubezpieczeń społecznych* od związków samorządowych, udzielać tym związkom ulg aż do całkowitego umorzenia należności.

Ulgi, wyliczone wyżej w pp. 3 — 7, odnoszą się do tych zobowiązań finansowych związków samorządowych, które powstały przed dniem 1 kwietnia 1934 r. oraz do zobowiązań z okresu późniejszego, o ile wynikły one z konwersji zobowiązań, zaciągniętych przed dniem 1 kwietnia 1934 r., z wyjątkiem tych zobowiązań, przy których konwersji udzielone zostały dłużnemu związkowi samorządowemu lub jego zakładom i przedsiębiorstwom ulgi w zakresie nie mniejszym, aniżeli mogą być ustalone w planie oddłużenia, ustalonym przez komisję oszczędnościowo - oddłużeniową (jakie ulgi może ten plan przewidywać — p. niżej).

Postępowanie oddłużeniowe w stosunku do tych poszczególnych związków samorządowych, dla których to będzie konieczne po zastosowaniu do nich powszechnych norm oddłużenia, odbywać się będzie przed wspomnianemi już komisjami i przed Urzędem Rozjemczym.

Rozporządzenie powołuje w celu powyższym komisje oszczędnościowo - oddłużeniowe dla samorządu przy urzędach wojewódzkich (z wyjątkiem Śląska), Centralną Komisję Oszczędnościowo - Oddłużeniową dla Samorządu przy Prezesie Rady Ministrów, oraz Urząd Rozjemczy do Spraw Kredytowych Samorządu Terytorjalnego z siedzibą w Warszawie.

Pominę zamieszczone w rozporządzeniu przepisy o składzie powyższych instytucyj, zwłaszcza, że szczegółową organizacją oraz tryb ich postępowania określą dopiero rozporządzenia wykonawcze, natomiast streszczę przepisy o zakresie kompetencyj komisyj oraz o postępowaniu przed komisjami i przed Urzędem Rozjemczym.

Jak z nazwy komisyj wynika, działalność ich pójdzie w dwóch kierunkach: w kierunku oszczędnościowym i oddłużeniowym. W zakresie akcji oszczędnościowej do kompetencji komisyj należy opracowywanie: 1) wniosków co do obniżenia kosztów administracji ogólnej, działów specjalnych, oraz kosztów administracji wszelkich urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw związków samorządowych, 2) wniosków co do zracjonalizowania metod pracy w poszczególnych działach samorządu terytorjalnego.

W zakresie zaś akcji oddłużeniowej do kompetencji komisji należy: 1) ustalanie planów oddłużenia poszczególnych związków samorządowych oraz uzgadnianie tych planów z wierzycielami i dłużnemi związkami samorządowemi, po wysłuchaniu stron, 2) wszelkie sprawy, związane z ustaleniem planu oddłużeniowego, o ile nie są zastrzeżone innym organom.

Komisja wojewódzka wszczyna postępowanie oddłużeniowe na wniosek interesowanego związku samorządowego, na wniosek Komisji Centralnej, na wniosek wierzyciela, jak również z własnej inicjatywy.

Postępowanie oddłużeniowe powinno być wszczęte przed dniem 1 kwietnia 1936 r.; wszczęte po tym terminie nie ma skutków prawnych.

Ustalony przez komisję *plan oddłużenia* może przewidywać:

1) całkowite lub częściowe umorzenie zaległych odsetek: obniżenie umownej stopy oprocentowania nie niżej jednak 4½% w stosunku rocznym; w przypadkach szczególnych, uzasadnionych wyjątkową sytuacją finansową związku samorządowego, obniżenie umownej stopy oprocentowania jeszcze większe, nie niżej jednak 3% w stosunku rocznym, oraz zawieszenie płatności odsetek na okres do lat 3, z wyjątkiem oprocentowania i płatności odsetek z tytułu samorządowych pożyczek emisyjnych; obniżenie oprocentowania wierzytelności, zabezpieczających wypuszczone przez B. G. K. i banki komunalne papiery procentowe, nie może być przewidziane na okres dłuższy niż na lat 5;

2) rozłożenie spłaty kapitału na raty: wierzytelności krótkoterminowych nie dłużej niż na lat 10, długoterminowych nie dłużej niż na lat 50, oraz zawieszanie spłaty kapitału wierzytelności nie dłużej jednak, niż na lat 5;

3) w przypadkach szczególnych, uzasadnionych wyjątkową sytuacją finansową związku samorządowego, zmniejszenie kapitału wierzytelności, z wyjątkiem wierzytelności instytucyj kredytowych, wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie, wierzytelności z tytułu samorządowych pożyczek emisyjnych oraz wierzytelności zagranicznych.

Plan oddłużenia obejmować może wszelkie zobowiązania finansowe związków samorządowych, zobowiązania zakładów i przedsiębiorstw tych związków, chociażby te zakłady i przedsiębiorstwa wyposażone były w osobowość prawa publicznego lub prywatnego, z wyjątkiem zobowiązań wobec Skarbu Państwa, zobowiązań wobec instytucyj ubezpieczeń społecznych oraz zobowiązań z tytułu pożyczek, emitowanych przez związki samorządowe na rynku zagranicznym.

Plan oddłużenia, ustalony dla danego związku samorządowego, komisja ogłasza w dzienniku wojewódzkim. Jeżeli w ciągu 3 miesięcy przeciw temu planowi strony nie wniosą sprzeciwu, plan staje się prawomocny i wiąże strony, jak układ w sądowem postępowaniu układowem. Jeżeli przeciw planowi zgłoszono sprzeciw, plan wymaga zatwierdzenia przez Centralną Komisję. Komisja ta odmowi zatwierdzenia tylko wtenczas, gdy wierzyciele sprzeciwiający się, reprezentują więcej, niż ¼ ogólnej sumy wierzytelności. Zatwierdzenie planu oddłużenia Centralna Komisja ogłasza w dzienniku wojewódzkim. Jeżeli w ciągu 3 miesięcy strony interesowane przeciw temu zatwierdzeniu nie wniosą sprzeciwu lub, jeżeli wierzyciele sprzeciwiający się reprezentują nie więcej, niż ¼ ogólnej sumy wierzytelności, Centralna Komisja postanowieniem, ogłoszonem także w dzienniku wojewódzkim, stwierdza, że plan oddłużenia jest prawomocny i stanowi układ z mocą prawną, jak wyżej.

Sprawy, nie załatwione ostatecznie w komisjach, przechodzą do Urzędu Rozjemczego, który orzekać może ulgi w spłacie długów oraz redukcję sumy dłużnej w zakresie, określonym wyżej dla planu oddłużenia.

Postępowaniem oddłużeniowem przed komisjami i przed Urzędem Rozjemczym objęte będą zobowiązania finansowe związków samorządowych oraz ich zakładów i przedsiębiorstw, powstałe przed dniem 1 lipca 1932 r., zobowiązania tych związków oraz ich zakładów i przedsiębiorstw wobec B. G. K., banków komunalnych i K. K. O., powstałe przed dniem 1 kwietnia 1934 r., jak również zobowiązania z okresu późniejszego, o ile wynikły one z konwersji zowiązań, zaciągniętych przed wymienionym wyżej terminem, z wyjątkiem tych zobowiązań, przy których konwersji instytucje te udzieliły dłużnemu związkowi samorządowemu lub jego zakładom i przedsiębiorstwom ulgi w zakresie nie mniejszym, niż mogą być przewidziane w planie oddłużenia.

Związki samorządowe obowiązane są do corocznego wstawiania do budżetów zwyczajnych — sum, przewidzianych planami oddłużenia na obsługę ich długów.

*

* *

Związek Rewizyjny Samorządu Terytorjalnego, wprowadzony drugiem z wymienionych we wstępie rozporządzeń Prez. R. P., powołany jest do wykonywania kontroli nad całokształtem finansowej i gospodarczej działalności związków samorządowych i międzykomunalnych oraz ich zakładów i przedsiębiorstw.

Obok kontroli Związek prowadzić będzie także działalność instrukcyjną. Może on zorganizować stałą poradnię dla udzielania porad techniczno - fachowych, dotyczących urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw związków samorządowych oraz podejmowanych prac inwestycyjnych. Związek może również prowadzić w powyższych dziedzinach akcję, zmierzającą do podniesienia wiedzy fachowej, w szczególności organizować kursy i podejmować akcję fachowo - wydawniczą.

W zakresie wykonywanych zadań Związek współdziała z władzami nadzorczemi związków samorządowych i międzykomunalnych, nie naruszając jednak w niczem kompetencyj i uprawnień tychże władz nadzorczych. Sposób tego współdziałania, jak i zresztą szereg innych zagadnień, dotyczących organizacji i działalności Związku, określi statut Związku, który nada mu w drodze rozporządzenia Minister Spraw Wewn. w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

Członkami Związku, który jest osobą prawa publicznego, są z mocy prawa:

1) wojewódzkie związki samorządowe — poznański i pomorski,

2) powiatowe związki samorządowe,

3) miasta, wydzielone z pow. zw. sam., z wyjątkiem Warszawy,

4) Bank Gosp. Krajowego.

Poza tem Związek może przyjmować w poczet swych członków na podstawie zgłoszenia przystąpienia:

1) związki samorządowe, które nie są członkami Związku z mocy prawa, nie wyłączając Warszawy,

2) związki międzykomunalne,

3) zakłady i przedsiębiorstwa związków samorządowych, posiadające odrębną osobowość prawną, jak również instytucje, posiadające osobowość prawa publicznego, jeżeli opierają swe źródła finansowe conajmniej w 50% na środkach finansowych związków samorządowych albo korzystają w tej wysokości z ich poręki finansowej, oraz spółki o kapitale zakładowym, na który składają się w przeważającej mierze fundusze związków samorządowych, albo których akcje są w większości w posiadaniu tych związków,

4) banki komunalne,

5) Związek Powiatów R. P.,

6) Związek Miast Polskich.

Członkowie Związku opłacają roczne składki, których wysokość ustala Rada Związku. Składka związków samorządowych i międzykomunalnych może być oznaczona w stawkach procentowych w stosunku do budżetów. Wobec tego, że organa Związku (któremi są: Rada, Zarząd, Prezes Związku i Komisja Rewizyjna) nie są jeszcze zorganizowane, Min. Spr. Wewn. poleciło związkom samorządowym, należącym do Związku z mocy prawa, przewidzieć w swoich budżetach na r. 1935/36 — zanim uchwała Rady Związku nastąpi — 1½% swoich dochodów zwyczajnych tytułem składki na rzecz Związku; roczny wpływ z tego tytułu wyniesie ponad 600.000 złotych.

Antoni Hebrowski.

Zasady czytania bilansów

(Dokończenie).

Zagadnienie wypłacalności odgrywa nader doniosłą rolę w kasach oszczędności i bankach, gdzie wiąże się bezpośrednio z płynnością aktywów i t. zw. *pogotowiem kasowem*.

Pogotowiem kasowem nazywa się zapas środków rozporządzalnych, niezbędnych na pokrycie nagłych zobowiązań.

Do zobowiązań natychmiast płatnych zalicza się w K. O. i w bankach: wydzieloną z czystego zysku i niewypłaconą dywidendę (w bankach), wkłady o krótkich terminach i bezterminowe, a w tej liczbie rachunki czekowe, zobowiązania inkasowe, przekazy, wystawione na K. O. lub bank i polecenia wypłat.

Pogotowie stanowią następujące aktywa pierwszorzędnej płynności: sumy do dyspozycji w gotówce i walutach obcych, przechowywane we własnej kasie, jak również w poważnych instytucjach kredytowych krajowych i zagranicznych, kupony płatne od papierów procentowych, wreszcie niektóre papiery procentowe, łatwe do ulokowania na rynku. W normalnych czasach, kiedy istnieje możność korzystania z kredytu redyskontowego, do pogotowia zalicza się również portfel wekslowy.

Wierzytelności na otwartych rachunkach (rachunki bieżące), pożyczki, papiery dywidendowe i weksle, nie nadające się do redyskonta uważa się za aktywa drugorzędnej płynności i służą one jako pokrycie pasywów o dalszych terminach wymagalności, jak: rachunki bieżące, wkłady z dłuższemi terminami i t. d.

Najmniej pożądaną grupę w masie aktywów instytucji krótkoterminowego kredytu stanowią: udziały konsorcjalne, pożyczki hipoteczne, wreszcie ruchomości i nieruchomości. Grupa ta reprezentuje środki naogół unieruchomione i trudne do realizacji, przeciwstawia się jej następujące pasywa: wierzycieli hipotecznych i kapitały własne.

Gdy chodzi o wysokość pogotowia (kasa, sumy do dyspozycji i waluty) banków akcyjnych, to w r. 1933 kształtowała się ona w stosunku do wkładów a vista, jak 1:3, czyli pokrycie stanowiło 33%. W tymże czasie w Pocztowej Kasie Oszczędności stosunek kasy i sum do dyspozycji do *wszystkich* wkładów, a więc zarówno czekowych, jak i oszczędnościowych (714 mil.) oraz przekazów (11 milj.), wyniósł, jak 1 : 4, 6, uwzględniwszy zaś gotówkę i lokacje w bankach państwowych i urzędach pocztowych, pogotowie wyrazi się cyfrą 33%.

Ze zdolnością płatniczą przedsiębiorstw wiąże się popularna *solidność*, o której pojęcie otrzymuje się w drodze analizy bilansu, a mianowicie struktury kapitałów i majątku.

Za solidne uważa się przedsiębiorstwa ekonomicznie silne i pewne, czyli o trwałych podstawach materjalnych, gwarantujących im długie istnienie, a wierzycielom zwrot należności.

Celem zorjentowania się co do solidności przedsiębiorstwa należy, jak wyżej powiedziano, zbadać najpierw kapitały, a więc: stosunek kapitałów własnych do obcych, wysokość i charakter długów, a następnie dopiero przystąpić do analizy majątku, ustalając charakter masy majątkowej na mocy stosunku środków obrotowych do użytkowych oraz ruchliwości pierwszych.

W związku z badaniem solidności przedsiębiorstw wysuwa się na plan pierwszy sprawa *rezerw*. Rezerwy są tem dla przedsiębiorstwa lub gospodarstwa, czem zaoszczędzone pieniądze dla osoby prywatnej: gwarantują one egzystencję w czasach złej konjunktury. To też dbałe o swą przyszłość przedsiębiorstwa zatrzymują rokrocznie część swych zysków, przelewając je do rezerw o różnej nazwie i przeznaczeniu. Nasz kodeks handlowy w dziale, dotyczącym spółek akcyjnych, przewiduje obowiązek tworzenia kapitału zapasowego do wysokości ⅓ kapitału zakładowego niezależnie od innych rezerw, przeznaczonych na pokrycie szczególnych strat lub wydatków.

Przepisy, dotyczące działalności banków akcyjnych, w postanowieniach swych odnośnie rezerw idą jeszcze dalej. Kapitał zapasowy banku kredytu krótkoterminowego ma być tworzony, niezależnie od innych rezerw, do wysokości połowy kapitału zakładowego, przyczem przynajmniej połowa kapitału zapasowego winna być przechowywana w papierach wartościowych pupilarnych.

Według rozporządzenia z r. 1927, regulującego działalność komunalnych kas oszczędności, każda z tych instytucyj winna tworzyć z corocznych zysków fundusz zasobowy aż do czasu, gdy fundusz ten wraz z narosłemi procentami nie osiągnie 10% wkładów oszczędnościowych [1]). Jednocześnie K.K.O. mogą tworzyć inne fundusze na zabezpieczenie pewnych poszczególnych operacyj.

Solidność instytucyj kredytowych, stanowiąca wielką siłę atrakcyjną dla ogółu, opiera się m. in. na następujących uchwytnych z bilansów elementach: wysokość kapitału i rezerw, wysokość osiągniętych wkładów i udzielonych kredytów oraz pogotowie kasowe.

Wysokość kapitałów zakładowych w bankach została określona w prawie bankowem. Kapitały własne (zakładowy łącznie z rezerwowym) naszych banków akcyjnych wyniosły w r. 1933 zł. 278 milj.[2]).

Wkłady tychże banków z 1.020 miljonów w r. 1930 spadły na 450 miljonów zł. w r. 1933. W tymże czasie zwiększyły się wkłady Pocztowej Kasy Oszczędności: w r. 1930 — 432 miljony, w r. 1933— 714 miljonów, oraz Komunalnych Kas Oszczędności: w r. 1930 — 582 miljony, w r. 1933 — 610 miljonów [2]). Wymienione dwie instytucje stanowią obecnie największe zbiornice wkładów, obejmując łącznie blisko 50% ogólnej sumy wkładów w Polsce.

Kredyty krótkoterminowe w naszych bankach akcyjnych spadły z 1287 miljonów (r. 1930) do 605

1) W myśl art. 44 nowego prawa o K. K. O. wysokość funduszu zasobowego winna wynosić conajmniej 10% sumy wkładów oszczędn. i innych zobowiązań Kasy. **(Przyp. Redakcji).**

2) Mały Rocznik Statystyczny, 1934 r. Warszawa.

miljonów (r. 1933) i pomimo tego zajmują drugie miejsce w szeregu kredytów, udzielonych przez nasze instytucje państwowe i prywatne. Na plan pierwszy wysunął się Bank Polski z sumą 769 milj. zł. [1]).

Skolei, przez czytanie bilansu dochodzi się do poznania *gospodarności* i *rentowności* przedsiębiorstwa.

Gdy gospodarność stanowi przejaw ściśle wewnętrznej działalności przedsiębiorstwa i jego organów kierowniczych, rentowność jest zewnętrznym wyrazem tej działalności.

Gospodarność opiera się, rzec można, na wewnętrznych siłach, tkwiących w przedsiębiorstwie i umiejętności ich wyzyskania przez kierownictwo.

Cóż tedy mówi o gospodarności przedsiębiorstwa? Przedewszystkiem — koszty i zysk.

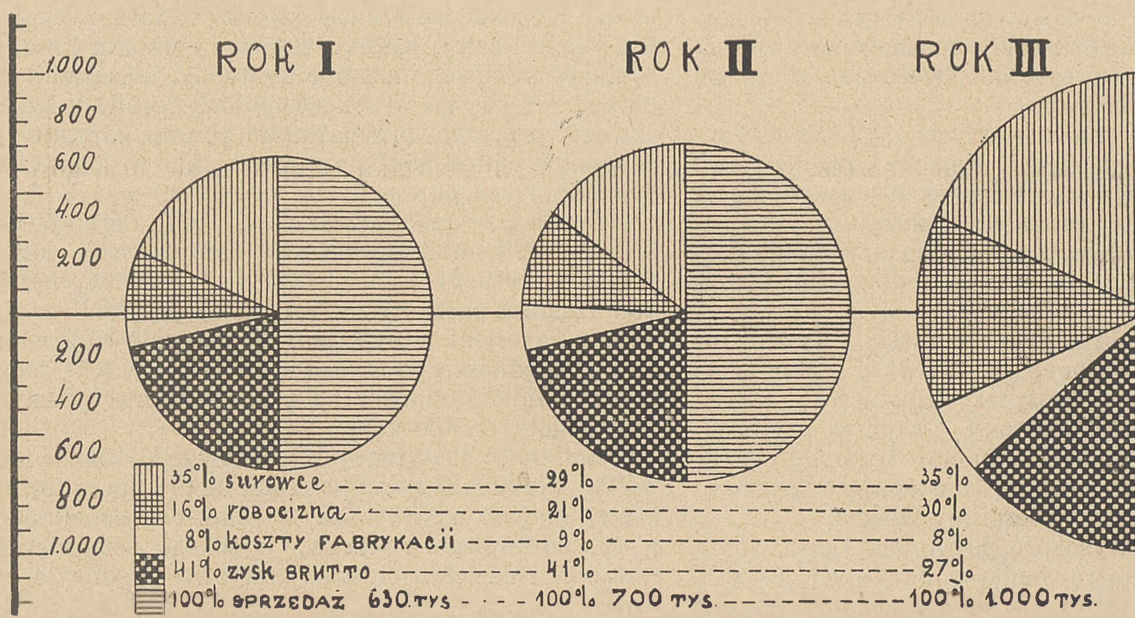
Celem wyrobienia sobie objektywnego sądu co do wymienionych czynników, należy ujmować je najszerzej, zestawiając przytem z innemi dla wyprowadzenia miarodajnych cyfr wskaźnikowych. Dla ułatwienia badań koszty można podzielić na *stałe*, dotyczące całego przedsiębiorstwa, i *zmienne*, związane z produkcją lub sprzedażą.

Stosunek kosztów (stałych) do obrotu i do zysku (brutto) rzuca bardzo charakterystyczne światło na gospodarność przedsiębiorstwa, zwłaszcza o ile otrzymane rezultaty uda się porównać z danemi lat ubiegłych lub inych przedsiębiorstw.

Wartościowe również wiadomości otrzyma się przez ustalenie zysku brutto i jego stosunku do obrotu, a następnie, gdy się ma do czynienia z przedsiębiorstwem wytwórczem, szerokie pole do analizy i wnioskowania dostarczają koszty produkcji.

Pomocą przy czytaniu bilansu służą wykresy, plastycznie przedstawiające zawiłe nieraz stosunki liczbowe. Tak więc niewiele mówiące podane niżej liczby absolutne, zaczerpnięte z trzech następujących po sobie rocznych bilansów fabryki, nabierają w wykresie szczególnej wyrazistości.

Sprzedaż w I roku — 630.000, w II — 700.000, w III — 1.000.000; surowce w I roku — 220.000, w II — 200.000, w III — 350.000; robocizna w I roku — 100.000, w II — 150.000, w III — 300.000; koszty fabrykacji w I roku — 50.000, w II — 60.000, w III — 75.000; zysk brutto w I roku: 260.000, w II — 290.000, w III — 275.000.

Podany wykres uplastycznił przedewszystkiem wzrost obrotów (sumy sprzedaży) przedsiębiorstwa, pozatem rzuca się w oczy nierównomierny wzrost robocizny, wskutek czego zysk brutto uległ w III roku zmniejszeniu. Pozostałe elementy kosztów zwiększyły się proporcjonalnie.

W analogiczny, jak wyżej, sposób można przedstawić składniki strony Debet rachunku strat i zysków i ich stosunek do strony Kredyt (zyski), otrzymując w ten sposób zrozumiały i uchwytny od pierwszego wejrzenia obraz udziału poszczególnych kosztów w zyskach brutto, niezmiernie ciekawy dla charakterystyki gospodarki przedsiębiorstwa.

W instytucjach bankowych dominującą rolę wśród kosztów zajmują wynagrodzenia. Odnośną kwotę należy porównać z kosztami rzeczowemi i znaleźć wzajemny ich stosunek do obrotu (suma pobranych i należnych odsetek i prowizji oraz zysk brutto z operacyj obcemi walutami i papierami wartościowemi).

Rentowność przedsiębiorstw wyraża się stosunkiem zysków do kapitałów. W oparciu o te dwa czynniki otrzymamy szereg odmian rentowności zależnie od rodzaju przyjętych do obliczenia kapitałów i zysków. Tak więc można wziąć pod uwagę kapitał zakładowy, kapitały własne (zakładowy wraz z rezerwami jawnemi oraz cichemi, nieujawnionemi w bilansie), a nawet wszystkie kapitały, działające w przedsiębiorstwie, zarówno własne, jak i obce.

Kilka również odmian posiada zysk. Spotykamy się więc z zyskiem bilansowym, wykazywanym w bilansach, z czystym zyskiem rocznym, połączo-

---

1) Mały Rocznik Statystyczny, 1934 r. Warszawa.

nym z pozostałością z lat ubiegłych lub zmniejszonym o straty z tychże lat, wreszcie z dywidendą.

Wzajemne ustosunkowanie tych wielkości, jak widać z tego, nastręcza pewną trudność, tkwiącą w trafności doboru odpowiednich czynników obliczenia. Najwłaściwiej byłoby oprzeć się na kapitałach własnych, sprostowanych przez uwzględnienie cichych rezerw lub strat, porównywując je z przeciętnym czystym zyskiem, wolnym od przypadkowych i nadzwyczajnych strat lub zysków. Otrzymany jednak rezultat tego działania określałby przeciętną rentowność gospodarczą danego typu przedsiębiorstwa, wielkość niejako idealną i typową, a nie rzeczywistą.

W obecnej chwili rentowność przedsiębiorstw i gospodarstw jest bardzo różna i gdy w ustabilizowanym okresie przedwojennym starania o utrzymanie rentowności przedsiębiorstwa na jednej linji poziomu wieńczone były powodzeniem, obecnie warunki zewnętrzne uniemożliwiają te zabiegi. Dla orjentacji co do rentowności przedsiębiorstw w ostatnich latach, służyć mogą podane w Roczniku Statystycznym zyski i straty spółek akcyjnych górniczych i przemysłowych w %% do kapitałów własnych za lata 1927 — 1932:

r. 1927	zysk	6,4%	straty	6,9%
„ 1928	„	5,6%	„	6,7%
„ 1929	„	4,7%	„	7,9%
„ 1930	„	5,4%	„	10,8%
„ 1931	„	4,6%	„	8,7%
„ 1932	„	3,4%	„	9,1%

W dziedzinie bankowości prywatnej zarejestrowane zostały liczby absolutne, a więc w r. 1932 osiągnięto 4 miljony zysków, co łącznie z zyskami lat ubiegłych daje kwotę 7 miljonów, po stronie zaś strat figuruje kwota 14 miljonów, która po dodaniu strat z lat ubiegłych wzrasta do 20 miljonów.

Omówione rezultaty czytania bilansu, jako jedynego dostępnego powszechnie materjału, rozszerzonego conajwyżej przez wykazy obrotów na rachunkach, ujawniane niekiedy w sprawozdaniach rocznych, pozwolą na zorjentowanie się w stanie finansowym i majątkowym interesującego nas przedsiębiorstwa. Badanie bilansu dla celów specjalnych wymagałoby dodatkowych danych.

Poważnem utrudnieniem przy czytaniu bilansów stanowi ich niejednolitość co do formy. Utrudnienie to powoli usuwa się przez normalizowanie bilansów. Od kilku lat mamy już znormalizowane bilanse banków i towarzystw ubezpieczeń, w bieżącym zaś roku wydane zostały przepisy o bilansowaniu, dotyczące osób prawnych, obowiązanych do prowadzenia ksiąg handlowych.

W najbliższym czasie ma się również ukazać wzór bilansu K. K. O.

Posunięcia te z jednej strony sprzyjają racjonalizacji i prawidłowości przy sporządzaniu bilansów, z drugiej zaś ułatwiają ich czytanie, spodziewać się więc należy, że po tej również drodze — poprzez bilans — pójdzie poznawanie przedsiębiorstw, jako czynnik wielkiej wagi w stosunkach gospodarczych.

Prof. T. Kotowicz.

Lombardy Komunalne, ich zadania i organizacja

Bieg życia gospodarczego w Polsce podczas długotrwałego kryzysu wysunął do rozwiązania różne problemy z dziedziny udzielania kredytów, a między innemi problem kredytu zastawniczego, ingerencji w tej dziedzinie komunalnych kas oszczędności i — co za tem idzie — organizacji lombardów komunalnych.

Zagadnienie to jest bardzo na czasie, nietylko z punktu widzenia gospodarczego, lecz i społecznego i oświetlenie sprawy winno objąć obie jego strony. Dla przejrzystości poniższe rozważania podzielimy na następujące punkty: 1) cele i zadania lombardów komunalnych, 2) kapitały, ich zabezpieczenie i oprocentowanie, 3) dane statystyczne większych lombardów w Polsce, 4) organizacja zasadnicza, 5) technika pracy, 6) kalkulacja.

1. Cel i zadania lombardów komunalnych.

Samorząd jako taki jest organizacją wzajemnej pomocy ludności określonego terytorjum w sferze jej interesów gospodarczych, administracyjnych i społecznych. Jedną z komórek w samorządzie stanowi organizacja komunalnych kas oszczędności. Zadaniem ich jest: 1) odtworzenie kapitału narodowego (który został niemal doszczętnie unicestwiony przez wojnę światową) przez gromadzenie drobnych oszczędności, 2) opieka nad temi oszczędnościami, 3) udzielanie taniego kredytu ludności zamieszkałej na obszarze działalności kas i zwalczanie lichwy kredytowej pod wszelką postacią.

Jak widzimy, jest to również działalność oparta na wzajemnej pomocy.

Jedną z form udzielania kredytu jest kredyt zastawniczy. Z tej formy korzysta przeważnie ludność, nie mająca inego zabezpieczenia, której podpis nie przedstawia materjału dyskontowego, lub też w nagłych wypadkach, kiedy niema czasu na starania o kredyt innego typu.

Aczkolwiek kredyt zastawniczy jest o wiele pewniejszą lokatą od kredytu wekslowego, a znacznie wygodniejszą, ze względu na łatwą i szybką likwidację, od kredytu hipotecznego, jednak tę właśnie formę wyzyskuje najsilniej lichwa, pobierając niejednokrotnie 100% w stosunku rocznym, a nawet i wyżej.

W dziedzinie udzielania kredytów obowiązkiem K. K. O. jest regulacja ceny pieniądza na rynku lokalnym i wpływ na jego oprocentowanie wogóle, a więc również i kontrola kredytu zastawniczego. Zadanie to pokrywa się całkowicie z odwrotną stroną działalności K. K. O., t. j. z lokatą kapitałów oszczędnościowych w pewnej i dobrze oprocentowanej formie pożyczek. Do opieki tego rodzaju nad swemi interesami mają prawo wszystkie war-

stwy ludności i stosowanie jakichkolwiek wyłączeń lub ograniczeń uważałbym za niewskazane.

Z kredytu zastawniczego korzysta przedewszystkiem najuboższa ludność, zastawiająca narzędzia pracy, ruchomości domowe i odzież na chleb codzienny, następnie pracująca inteligencja, dziś mocno zubożała i drobne kupiectwo oraz przemysł; sfery te zastawieniem kosztowności częstokroć ratują swoją egzystencję, utrzymanie warsztatu pracy i przyszłość.

Jak z powyższego widać, lombardy komunalne mają duże pole do działania, tak jako objekty lokaty, jak również jako regulatory ceny pieniądza, skutecznie zwalczające lichwę zastawniczą.

2. Kapitały, ich zabezpieczenie i oprocentowanie.

Pierwszym warunkiem dla lokującego kapitał jest jego bezpieczeństwo i kwestja ewentualnej likwidacji lokaty, drugim — oprocentowanie kapitału.

Jeżeli weźmiemy do porównania trzy typy kredytów, t. j. weksel, hipotekę miejską lub pożyczkę pod zastaw ruchomości, udzieloną na zasadach odpowiednio skonstruowanego statutu — zawsze lepszą i wygodniejszą lokatą będzie zastaw ruchomy, a to z następujących przyczyn:

a) równorzędne bezpieczeństwo w razie spadku wartości, pożaru lub innych klęsk elementarnych (przy koniecznem ubezpieczeniu skarbca od włamania) z pożyczką hipoteczną, a znacznie większe od kredytu wekslowego niezabezpieczonego,

b) łatwa i szybka likwidacja, która przy kredycie hipotecznym w razie oporu dłużnika jest przewlekła,

c) niezależność decyzji co do terminu likwidacji pożyczki, gdyż pożyczki pod zastaw są krótkoterminowe i po wygaśnięciu terminu dają możliwość likwidacji długu, ewentualnie bez zgody dłużnika, co nawet przy kredycie wekslowym w 90% jest niemożliwe, albowiem prawo wekslowe daje tylko zabezpieczenie, a nie likwidację, na którą musi być prawomocny wyrok,

d) wyższe oprocentowanie kapitału, niż przy pożyczkach hipotecznych.

Z wyżej podanych powodów kredyt zastawniczy jest wygodniejszy dla kapitału.

Lombardy komunalne winny finansowo opierać się o K. K. O. i fundusze czerpać z ich wolnych zapasów. W ten sposób K. K. O. będą miały wpływ na normowanie kredytów, wysokość oprocentowania i udział dominujący w zarządzie lombardów komunalnych. Lombard komunalny winien mieć otwarty rachunek bieżący w K. K. O. i w miarę absorbowania kapitału uzyskiwać z tego źródła gotówkę obrotową, zaś nadmiar zwalnianej gotówki odprowadzać na tenże rachunek.

Wysokości kapitału obrotowego określić się nie da, ponieważ jest ona ściśle zależna od warunków lokalnych, umiejętnego prowadzenia przedsiębiorstwa, konkurencji prywatnej, propagandy i t. p.

Wysokość oprocentowania kapitału, ulokowanego w lombardzie, nie powinna przekraczać wysokości oprocentowania kapitału, lokowanego na hipotekach miejskich. Pobierane procenty winny w pierwszym okresie działania dosięgać ustawowej granicy. Wszelkie odchylenia, tak w jednym, jak i w drugim kierunku, mogą być stosowane dopiero po otrzymaniu wyników i zorjentowaniu się na podstawie kalkulacji powynikowej.

Dane statystyczne większych lombardów.

Okres pogłębiania się kryzysu gospodarczego, t. j. lata 1931/34 miały wpływ również i na działalność lombardów tak komunalnych, jak i prywatnych i z przeprowadzonych obliczeń statystycznych widać, że lombardy przez spadek wartości poniosły straty i to nie tylko w gotówce, lecz i w zmniejszeniu obrotów. Zniżka obrotów dotyczyła jednak tylko sumy kapitału wydanych pożyczek, a nie ich ilości w sztukach, ilość sztuk bowiem wzrosła o ok. 15 — 20%, gdy suma kapitału spadła o ok. 30 — 40%.

Również daje się obserwować ten objaw i przy podziale pożyczek na ich wysokość, a mianowicie: pożyczki od zł. 3.— do 10.— wzrosły w ilości sztuk o 150%, od 10.— do 30.— o 12% od zł. 30.— do 50.— pozostały bez zmiany, zaś od zł. 50.— wzwyż spadły o 75% w ilości sztuk, a o 50% w kapitale.

Największą ilość operacyj w lombardzie dają prolongaty pożyczek. I tu również jest zmiana. Ilość prolongat też wzrosła i to znacznie, bo z 0,9 do 2,25 na jedną wydaną pożyczkę.

Jest to oznaką, że ludność z trudem wykupuje zastawione przedmioty i raczej je prolonguje.

Ciekawe dane również wykazują porównaia co do absorbowania kapitału na jednego mieszkańca w lombardach komunalnych, a mianowicie: Lwów absorbuje zł. 8.07, Kraków 7.67, Wilno 2.55, Poznań 2.45, Warszawa 1.67.

Procentowy stosunek kosztów administracyjnych do sumy obrotu jest w ścisłej zależności od wysokości przeciętnej pożyczki, a więc:

	rok 1932/33		
	średnia poż.	koszt 1-ej poż.	%
Warszawski Lombard Miejski	43.	4.30	10
Lwów	80.—	2.—	3
Poznań	35.—	2.92	8.30
Kraków	59.—	4.76	8.6
Wilno	33.—	5.45	16.3
Warszawskie Tow. Akc.	76.—	6.58	8.6

W powyższej tabelce uderza niski koszt wydanej pożyczki we Lwowie i wysoki koszt w Wilnie. Co do Wilna, znajduje on usprawiedliwienie w tem, że odpisano na straty znaczną część kosztów założenia i w tem, że Lombard Wileński, rozpoczynając swoją działalność, już od samego początku musiał mieć zorganizowaną maszynę, gdy obroty robił minimalne.

Co do niskiego kosztu we Lwowie, tak wielka różnica między Lwowem a innemi lombardami nie znajduje wytłumaczenia, jak chyba tylko w tem, że na koszty tej placówki zaliczono tylko bezpośredni koszt załatwiania interesantów, natomiast koszt administracji ogólnej, jak rachunkowość, kontrola i zarząd obciążają koszty K. K. O. miasta Lwowa, trudno bowiem przypuścić, że wszystkie lombar-

dy w Polsce pracują o przeszło 100% drożej, niż Lombard Lwowski.

W dalszym ciągu w roku 1933 zaznacza się w działalności lombardów spadek obrotów w tej formie, że wysokość przeciętnej pożyczki obniża się, przy jednoczesnym wzroście ilości sztuk pożyczek oraz przy wzroście sztuk prolongat.

4. *Organizacja zasadnicza.*

Statut. Działalność lombardu komunalnego musi być oparta na statucie tak skonstruowanym: 1) aby bronił interesów zaangażowanego kapitału i umożliwiał lombardowi likwidację należności w przepisanym w tymże statucie terminie, nawet bez zgody dłużnika, 2) aby działalność komórek lombardu podlegała dostatecznej kontroli, 3) aby dokładnie i jasno określała prawa i obowiązki lombardu w stosunku do klijentów, 4) aby konstrukcją swoją nie hamował działalności przedsiębiorstwa bankowego, jakim jest lombard, 5) aby uniemożliwiał funkcjonarjuszom lombardu działania na indywidualną szkodę interesanta z przyczyn jakichkolwiek animozyj osobistych.

Władze. Władze lombardu winny działać kolektywnie i winny składać się z Zarządu i Dyrekcji, względnie tylko z Dyrekcji, podlegających Zarządowi K. K. O. Podpis bezwzględnie winien obowiązywać dwuosobowy. Prócz tego winna działać Komisja Rewizyjna, składająca się z czynników niezależnych od K. K. O. i lombardu.

Osobowość prawna. Lombard komunalny może istnieć w dwu formach, t. j. jako część składowa K. K. O. lub też jako jednostka, wydzielona przez Zarząd Miasta i temuż Zarządowi bezpośrednio podległa.

Ze względu na to, że lombard, choćby prowadzony z nastawieniem wyłącznie społecznem, nie przestaje być jednak przedsiębiorstwem bankowem, administracja jego winna być dostosowana do tego typu przedsiębiorstw.

Podporządkowanie jej formom, przyjętym w wydziałach administracyjnych, czyni z przedsiębiorstwa maszynerję ciężką, nie mogącą funkcjonować tak elastycznie, jak przedsiębiorstwa prywatne i tak szybko reagować na przejawy życia. O ile lombardy przy K. K. O. nie wymagają z tych względów samoistnej osobowości prawnej, posiada ją bowiem już K. K. O., o tyle lombardy miejskie należy organizować z własną osobowością prawną, a nie jako jeden z wydziałów Zarządu Miasta.

Na lombard mogą być przez miasto nałożone specjalne obowiązki społeczne, w określonej formie pożyczek nawet bezprocentowych dla ludności najbiedniejszej — na ten cel miasto może przeznaczyć pewne ustalone dotacje, lecz nie powinno to wpływać na organizację lombardu i bieg jego czynności.

Lombard jest bankiem i winien być prowadzony jako bank żywy, inaczej bowiem nie spełni swych zadań społecznych w tym stopniu, w jakim spełniać je powinien i nie oprocentuje absorbowanego kapitału.

Ideałem lombardu komunalnego będzie taka organizacja, która oprocentuje kapitał w wysokości pożyczki hipotecznej, spełni zadania społeczne i będzie samowystarczalną, a jest to możliwe tylko przy żywem i elastycznem funkcjonowaniu.

5. *Technika pracy.*

Największą trudność w organizacji pracy lombardu stanowi obsługa interesantów i kontrola czynności związanych z ruchem. Administracja i rachunkowość główna nie przedstawiają zadań skomplikowanych.

Ponieważ załatwianie interesantów musi być obliczone na liczną frekwencję, a kosztami administracyjnemi lombardu w 80% są koszty personalne, praca w ruchu winna być tak zorganizowana, żeby zapewniała i maksimum wydajności i maksimum kontroli, a więc wszystkie czynności zmechanizowane i objęte ścisłą instrukcją techniki wykonania, sprowadzającą możliwość omyłek do minimum.

Niżej podaję projekt przepisów i instrukcji dla obsady ruchu średniego lombardu, operującego kapitałem ok. zł. 1.000.000.— i obliczonego na wydawanie ok. 100 — 120 pożyczek dziennie.

Przepisy ogólne dla personelu powinny wyglądać następująco:

1) Godziny pracy w lombardzie obowiązują następujące: od 8-ej do 15-ej z tem, że w soboty praca trwa do godz. 13 m. 30.

Dla interesantów biura lombardu otwiera się o godz. 8-ej i wobec tego pracownicy obowiązani są znajdować się na przydzielonych miejscach pracy przed godz. 8-ą, tak, aby okienka były otwierane punktualnie. Zamyka się biura dla interesantów o godz. 14-ej, a w soboty o godz. 12-ej. Obecni na sali interesanci bezwzględnie winni być załatwieni.

2) Pracownicy obowiązani są odnosić się do interesantów z jak największą uprzejmością i taktem oraz udzielać informacyj dokładnych. W razie niemożności udzielenia dokładnej informacji, należy interesanta kierować do sekretarjatu.

Nie wolno interesantowi okazywać zdenerwowania, braku czasu dla niego lub udzielić mu fałszywej informacji, choćby przez nieświadomość.

3) Wszyscy pracownicy obowiązani są przed wyjściem z biura zakończyć i uzgodnić wszelkie czynności związane z operacjami dziennemi, a więc wykazy, zestawienia, dzienniki kasowe i t. p.

4) Pracownicy, wykonywujący swe czynności przy okienkach, nie mogą odchodzić od okienek, chyba w razie koniecznej potrzeby. Wypadków takich należy unikać. Przy odejściu od okienka należy je bezwzględnie zamykać, a to żeby uniknąć ewentualności kradzieży przedmiotów wartościowych, gotówki lub dokumentów.

Za wypadki tego rodzaju pracownicy są odpowiedzialni osobiście.

5) Pracownicy ekspedycji jedzą śniadanie w godz. 11 — 12, kolejno. Na śniadanie należy użyć pięć minut i na ten czas wyjść z sali operacyjnej, aby interesanci śniadań na oczach nie mieli.

6) Wszelkie oddalanie się z miejsc pracy, czy to po dokumenty, czy też bez określonego celu jest wzbronione. Potrzebne dokumenty podaje urzędnikowi woźny, wyznaczony do służby przy ekspedycji.

7) Należy unikać prywatnych rozmów telefonicznych i telefonu używać tylko w razie koniecznej potrzeby i wyłącznie po godzinach załatwiania interesantów.

(D. c. n.).

Stanisław Ciosiński
Wicedyrektor Warszawskiego
Lombardu Miejskiego.

Komunikaty Związku Komunalnych Kas Oszczędności w Warszawie

ZEBRANIE ZARZĄDU ZWIĄZKU.

W dniu 22 grudnia odbyło się posiedzenie Zarządu Związku, na którem przyjęto sprawozdanie Dyrektora Związku oraz załatwiono szereg spraw bieżących. W szczególności zastanawiano się nad sytuacją, wytworzoną wobec wejścia w życie nowego prawa o komunalnych kasach oszczędności; przyczem, biorąc pod uwagę szereg ważnych okoliczności, postanowiono odroczyć posiedzenie Rady Związku K. K. O. w Warszawie, wyznaczone na dzień 29 grudnia 1934 (patrz „Oszczędność“ Nr. 23, str. 333).

O NADSYŁANIE WYKAZÓW PŁACONYCH PRZEZ KASY ODSETEK.

Biuro Związku przypomina tą drogą, że zgodnie z rozporządzeniem Ministra Skarbu z dn. 23 marca 1934 r. (Dz. Ustaw R. P. Nr. 29, poz. 245) winny Kasy najpóźniej do dnia 15 stycznia 1935 r. nadesłać wykazy płaconych przez siebie w ostatnim kwartale 1934 r. odsetek od wkładów oszczędnościowych i innych lokat pieniężnych. Wykazy te należy nadsyłać w/g jednolitego schematu, jaki Kasy otrzymały przy okólniku Związku Nr. 6 z dn. 11 kwietnia 1934 r.

Kronika ustawodawcza i sądowa

WAŻNIEJSZE USTAWY I ROZPORZĄDZENIA

Obniżenie opłat sądowych.

Nowe przepisy o kosztach sądowych, ogłoszone rozporządzeniem Prezydenta R. P. z dn. 24 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 93, poz. 837) wchodzą w życie z dniem 1 stycznia 1935, i z dniem tym tracą moc dotychczasowe przepisy o kosztach sądowych.

Rozporządzenie przewiduje następujące opłaty, pobierane w postępowaniu spornem i egzekucyjnem: 1) wpis, 2) opłatę od podań i załączników, 3) opłatę kancelaryjną, 4) opłatę za doręczenie i 5) kaucję kasacyjną. Wpis jest stosunkowy (proporcjonalny do wartości sporu) i stały. **Wysokość wpisu stosunkowego wynosi**: 1) przy wartości przedmiotu sporu do 5.000 zł. włącznie — 2%, 2) przy wartości przedmiotu sporu do 50.000 zł. włącznie: od pierwszych 5.000 zł. — 100 zł. i od nadwyżki — 1½%, 3) przy wartości przedmiotu sporu ponad 50.000 zł.: od pierwszych 50.000 zł. — 775 zł. i od nadwyżki — 1%. Każde rozpoczęte 100 zł., a przy wartości sporu ponad 50.000 zł., każde rozpoczęte 1.000 zł. liczy się za pełne. Suma wpisu stosunkowego nie może jednak być niższa: w Sądzie Grodzkim od 2 zł. i w sądzie Okręgowym i wyższym od 10 zł.

Cały wpis stosunkowy pobiera się od: powództwa głównego, powództwa wzajemnego, interwencji głównej, apelacji, apelacji wzajemnej, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie i skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego.

Połowę wpisu stosunkowego pobiera się od: sprzeciwu od wyroku zaocznego, **powództwa w trybie postępowania nakazowego** lub upominawczego, zarzutów w postępowaniu nakazowem, wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi zagranicznemu i wniosku o wszczęcie egzekucji, skierowanego do sądu. Jeśli w postępowaniu nakazowem sprawę skierowano do postępowania zwykłego w przypadku odmowy wydania nakazu zapłaty, powód winien uiścić dodatkowo drugą połowę wpisu.

Piątą część wpisu stosunkowego pobiera się od: zgłoszenia interwencji ubocznej, zażalenia, wniosku o nadanie klauzuli egzekucyjnej wyrokowi sądu polubownego lub ugodzie zawartej przed sądem. W postępowaniu egzekucyjnem piątą część wpisu pobiera się od ceny nabycia w razie wydania przez sąd postanowienia o udzieleniu przybicia nieruchomości. W tym wypadku wpis należy uiścić w ciągu miesiąca od daty postanowienia. Wydanie postanowienia o przysądzeniu może nastąpić dopiero po uiszczeniu przez nabywcę tego wpisu.

Dziesiątą część wpisu stosunkowego pobiera się od: wniosku o zabezpieczenie dowodu, wniosku o wydanie zarządzenia tymczasowego, wniosku o nadanie klauzuli wykonalności aktowi notarjalnemu. Wnioski o zabezpieczenie zgłoszone w pozwie lub w toku procesu, są wolne od opłaty wpisu stosunkowego.

Wpis stały wynosi, między innemi: od powództwa, apelacji i t. p. w sprawie o wyjawienie majątku pod przysięgą — w sądzie okręgowym — zł. 40, w sądzie grodzkim — zł. 15, od wniosku o złożenie wykazu majątku i przysięgi w postępowaniu egzekucyjnem — zł. 5, od skargi na czynności komornika w sprawie do 1.000 zł. — 1 zł., w innych sprawach — 3 zł.

Opłaty od podań i załączników wynoszą: w sądzie grodzkim i przed komornikiem — 50 gr. od każdego podania, w sądzie okręgowym i wyższych — 2 zł. od podania; załączniki we wszystkich sądach — 50 gr. od każdego załącznika. **W postępowaniu nakazowem nie pobiera się opłat od dołączonych do pozwu dokumnetów, które uzasadniają żądanie pozwu.** Od opłaty są wolne: odpisy dla stron, sprzeciw od nakazu w postępowaniu upominawczem, pisma składane przez świadków, biegłych i osoby trzecie, pisma zawierające wskazanie adresu, pisma o przyspieszenie postępowania, pisma sądu polubownego i pisma nadzorcy sądowego.

Opłata kancelaryjna wynosi 1 zł. od każdego aktu wydanego przez sąd, za wyjątkiem doręczanych z urzędu, — zł. w sądzie okręgowym i 50 gr. w sądzie grodzkim.

Kaucja kasacyjna wynosi: przy zaskarżeniu orzeczenia sądu okręgowego — 100 zł., przy zaskarżeniu orzeczenia sądu apelacyjnego — 300 zł.

Uwolnienie od kosztów sądowych służy: 1) stronie, której sąd przyznał prawo ubogich, 2) kuratorowi, wyznaczonemu przez sąd do danej sprawy, 3) Skarbowi Państwa i podmiotom prawnym, za które działa Prokuratorja Generalna R. P., 4) instytucjom ubezpieczeń społecznych w sprawach, związanych z ich ustawową działalnością, 5) Pocztowej Kasie

Oszczędności, 6) Bankowi Gospodarstwa Krajowego i Państwowemu Bankowi Rolnemu. Instytucje, stowarzyszenia i fundacje o działalności dobroczynnej, społecznej, naukowej, oświatowej lub samopomocowej mogą być przez Ministra Sprawiedliwości zwolnione od opłat sądowych.

W postępowaniu upadłościowem i układowem pobiera się wpis stały: w wysokości 40 zł. od wniosku wierzyciela o ogłoszenie upadłości; w wysokości 20 zł. od wszelkich zażaleń i zarzutów przeciw układowi i planowi podziału; w wysokości 10 zł. od wszelkich zażaleń na postanowienia sędziego komisarza. Wpis stosunkowy przy upadłości pobiera się: w całej sumie w przypadku ukończenia postępowania upadłościowego przez podział masy; w wysokości dwóch piątych w wypadku zawarcia układu, zatwierdzonego przez sąd; wpis w sumie od 10 zł. do 5.000 zł. według uznania sądu w przypadku uchylenia lub umorzenia postępowania, jedną piątą część wpisu stosunkowego od sprzeciwu co do uznania lub odmowy uznania zgłoszonych wierzytelności.

Opłatę stosunkową w postępowaniu układowem pobiera się: w wysokości jednej piątej części wpisu stosunkowego w przypadku zawarcia układu zatwierdzonego przez sąd; opłatę w wysokości od 10 zł. do 5.000 zł. według uznania sądu w przypadku umorzenia postępowania.

Wnioski wierzyciela o nakazanie dłużnikowi złożenia przysięgi (art. 10 prawa o postępowaniu układowem) podlegają tylko opłacie od podań i załączników.

Uwolnieni od opłat w postępowaniu upadłościowem i układowem są: 1) syndyk, zarządca odrębnego majątku, nadzorca sądowy, kurator, członkowie rady wierzycieli — od wszelkich opłat oraz 2) upadły i dłużnik w postępowaniu układowem — od opłat od podań i załączników.

Ponadto rozporządzenie daje przepisy o kosztach postępowania, opłatach w postępowaniu karnem i t. d.

ORZECZNICTWO SĄDOWE I ADMINISTRACYJNE

Odroczenie wypłat a przedawnienie wekslowe.

Na podstawie art. 23 rozporządzenia o zapobieganiu upadłości (Dz. U. R. P. Nr. 3/1928 r., poz. 20) bieg przedawnienia wierzytelności, objętych odroczeniem, zawiesza się na czas trwania odroczenia wypłat. Należności z weksli nie są objęte art. 19 tegoż rozporządzenia, który przewiduje ograniczenia odroczenia wypłat. Skoro zatem należności z weksli mogą być objęte odroczeniem, „bieg przedawnienia roszczeń z weksli do dłużnika, korzystającego z odroczenia wypłat, należy uważać za zawieszony na czas trwania odroczenia. Poglądowi temu nie stoi na przeszkodzie okoliczność, iż według art. 74 prawa wekslowego, bieg przedawnienia nie ulega zawieszeniu“, przepis ten bowiem stosuje się tylko do wypadków zawieszenia przewidzianych w ustawodawstwie, obowiązującem w chwili wejścia w życie prawa wekslowego, natomiast prawo szczegółowe późniejsze (lex posterior) może wprowadzić zawieszenie przedawnienia także przy roszczeniach z weksla. (prof. St. Wróblewski, „Polskie prawo wekslowe i czekowe“ — str. 132). Także nie może tu mieć zastosowania art. 71, który pod lit. b) przewiduje tylko przerwę biegu przedawnienia przez zgłoszenie wierzytelności wekslowej w postępowaniu upadłościowem lub układowem. Ponieważ art. 23 prawa o zapobieganiu upadłości, jako przepis specjalny i późniejszy od prawa wekslowego, zawiera wyraźną dyspozycję, że bieg przedawnienia przerywa się przez odroczenie wypłat, należy w tym wypadku uznać, że przepisy art. 74 oraz art. 71 lit. b) prawa wekslowego nie mogą mieć zastosowania. Sąd Najwyższy w orzeczeniu Izby Cywilnej (sek. I) z 22 grudnia 1932 r. Nr. C. I. 737/33 ustalił następującą zasadę w omawianej sprawie: **„Bieg przedawnienia roszczeń z weksli przeciwko dłużnikowi, korzystającemu z odroczenia wypłat, zawieszony jest na czas trwania odroczenia“.**

Kronika Krajowa

Kurs rachmistrzów gminnych kas oszczędnościowych.

W dniach od 27 do 30 listopada r. b. odbył się 4-dniowy kurs rachmistrzów gminnych kas pożyczkowo - oszczędnościowych w Kielcach, zorganizowany przez Państwowy Bank Rolny, przy współudziale Urzędu Wojewódzkiego Kieleckiego. Kurs miał na celu należyte przygotowanie Kas do akcji oddłużeniowej rolników oraz przystosowanie organizacyjne i rachunkowościowe kas do obecnych warunków działalności zbierania wkładek oszczędnościowych i udzielania kredytu. Kurs zgromadził 75 słuchaczów z 15 powiatów i 74 gmin województwa Kieleckiego.

Reorganizacja ruchu spółdzielczego.

Ustawa z 13 marca 1934 r., nowelizująca dawną ustawę o spółdzielniach z 1920 r., stworzyła warunki prawne do reorganizacji ruchu spółdzielczego. Obecnie odbywa się gruntowna reorganizacja tego ruchu. Nie dotyka ona samych spółdzielni, natomiast zmienia zasady organizacyjne związków rewizyjnych, zrzeszających spółdzielnie różnych typów.

W dziedzinie tej panowało szczególne zamieszanie. Dotychczas istniały, jak wiadomo 23 związki, grupujące ogółem ok. 11.800 spółdzielni. Związki te — poza Związkiem Spółdzielni Mieszkaniowych i Budowlano - Mieszkaniowych, Związkiem Rewizyjnym Spółdzielni Wojskowych i częściowo Związkiem Spółdzielni Spożywców — skupiały spółdzielnie wszelkich typów: rolnicze, spożywcze, kredytowe, mleczarskie, mieszkaniowe i t. p. Przeprowadzana obecnie reorganizacja w myśl planu Państwowej Rady Spółdzielczej ma na celu wytworzenie związków rewizyjnych, obejmujących spółdzielnie jednego typu, pracujące wśród różnych grup ludności, bądź też związków spółdzielni, działających wśród jednej grupy ludności, a obejmujących różne typy spółdzielni, innemi słowy: związków branżowych i stanowych.

Na podstawie zarządzeń Ministra Skarbu do 1 stycznia 1935 r. traci prawo rewizji 5 związków spółdzielczych. Z pozostałych 18 związków — 9 wchodzących w skład zespołów „Unji“ i „Zjednoczenia“ utworzyło jeden ogólnokrajowy związek spółdzielni rolniczych p. n. „Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo - Gospodarczych R. P.“.

W ten sposób po dokonaniu reorganizacji związków, poszczególne odłamy spółdzielni będą zgrupowane w 11 związkach, posiadających określony zakres działania.

Spółdzielnie polskie tworzyć będą 5 związków:

1. **Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo - Gospodarczych R. P.**, który obejmuje 5.500 spółdzielni wytwórczych, pracujących przeważnie wśród sfer rolniczych (w tem ok. 2.900 kas Stefczyka, 1.000 mleczarń, 700 spółdzielni kredytowych powszechnych, 800 spółdzielni zakupu i zbytu produktów rolnych i t. p.).

2. Związek Spółdzielni Spożywców R. P., obejmujący ok. 1.000 spółdzielni spożywczych i innych spółdzielni konsumentów (oprócz mieszkaniowych).

3. Związek Spółdzielni i Zrzeszeń Pracowniczych R. P., obejmujący ogółem 400 spółdzielni (w tem 200 mieszkaniowych i budowlano - mieszkaniowych, 190 pracowniczych spółdzielni kredytowych, 10 spółdzielni pracy i t. p.).

4. Związek Spółdzielni Wojskowych, grupujący 260 wojskowych spółdzielni spożywców.

5. Wołyński Związek Spółdzielczy „Hurt" w Łucku, obejmujący rejonowe spółdzielnie rolnicze na terenie wojew. wołyńskiego.

Spółdzielnie mniejszości narodowych:

6 — 7. Spółdzielnie ukraińskie, liczące razem 3.000 spółdzielni różnych typów, przeważnie jednak rolniczych, na terenie 3 województw południowo - wschodnich, zgrupowane są w 2 związkach („Związek Rewizyjny Spółdzielni Ukraińskich" oraz „Związek Rewizyjny Ruskich Spółdzielni" — oba we Lwowie).

8 — 9. Spółdzielnie niemieckie obejmują ok. 900 spółdzielni rolniczych, głównie mleczarskich i kredytowych, które będą zgrupowane w 2 związkach („Związek Spółdzielni Niemieckich" w Poznaniu i „Związek Wiejskich Spółdzielni woj. Pomorskiego" w Grudziądzu).

10 — 11. Spółdzielnie żydowskie obejmują ok. 800 żydowskich powszechnych spółdzielni kredytowych, zrzeszonych również w 2 związkach („Związek Żydowskich Towarzystw Spółdzielczych" i „Związek Żydowskich Kupieckich Stowarzyszeń Spółdzielczych").

W liczbach ogólnych związki polskie zrzeszają 7.100 spółdzielni, a związki mniejszości narodowych 4.700 spółdzielni.

STATYSTYKA

Wkłady w instytucjach kredytowych za III kwartał 1934 r. według danych G. U. S.

Miljony złotych.

Nazwa instytucji Rodzaj wkładów	1930	1931	1932	1933		1934		
	31. XII	31. XII	31. XII	30. IX	31. XII	31. III	30. VI	30. IX
Ogółem	**3 039,3**	**2 686,0**	**2 723,1**	**2 600,0**	**2 749,2**	**2 814,0**	**2 767,5**	**2 853,1**
Bank Polski [a]	**162,4**	**190,5**	**196,3**	**122,3**	**224,5**	**195,0**	**165,2**	**167,5**
Bank Gospodarstwa Krajowego [b]	**243,1**	**238,7**	**261,1**	**231,4**	**236,8**	**279,0**	**272,5**	**278,0**
Wkłady terminowe	103,7	98,0	97,2	84,5	67,1	92,8	85,5	78,8
„ czekowe	81,8	88,4	105,7	89,6	101,4	117,7	115,5	127,4
„ oszczędnościowe i asygnaty kasowe	35,0	46,4	53,0	50,9	55,0	57,8	56,8	60,9
Salda kredytowe rach. bieżących	22,6	5,9	5,2	6,4	13,3	10,7	14,7	10,9
Państwowy Bank Rolny [b]	**62,3**	**62,9**	**60,5**	**74,0**	**97,1**	**93,5**	**110,7**	**109,3**
Wkłady terminowe	29,6	32,4	31,2	41,4	58,6	56,9	66,0	64,9
„ czekowe	31,2	27,7	27,0	30,4	36,5	34,1	39,4	38,7
Salda kredytowe rach. bieżących	1,5	2,8	2,3	2,2	2,0	2,5	5,3	5,7
Banki komunalne [c]	**68,5**	**62,5**	**63,8**	**68,7**	**72,1**	**72,8**	**76,2**	**77,8**
Wkłady terminowe	57,3	50,9	52,1	56,6	56,4	58,2	64,6	64,8
„ à vista	6,7	8,7	8,1	7,8	11,1	7,8	7,7	8,2
Salda kredytowe rach. bieżących	4,5	2,9	3,6	4,3	4,6	6,8	3,9	4,8
Banki akcyjne [d]	**1 020,2**	**611,7**	**527,5**	**463,5**	**449,7**	**445,2**	**447,7**	**471,4**
Wkłady terminowe	382,2	209,3	185,1	127,2	124,0	122,8	121,9	124,3
„ bezterminowe	395,4	229,7	203,6	190,8	188,1	197,5	198,0	205,9
Salda kredytowe rach. bieżących	242,6	172,7	138,8	145,5	137,6	124,9	127,8	141,2
Oddziały zagranicznych banków akcyjnych	**71,5**	**55,9**	**52,6**	**48,6**	**50,7**	**55,6**	**47,9**	**46,2**
Wkłady terminowe	22,9	8,1	8,5	7,5	6,4	10,0	7,6	8,2
„ bezterminowe	20,1	14,5	12,4	10,8	10,3	10,3	10,9	11,2
Salda kredytowe rach. bieżących	28,5	33,3	31,7	30,3	34,0	35,3	29,4	26,8
Pocztowa Kasa Oszczędności	**431,3**	**509,8**	**622,9**	**661,7**	**713,5**	**752,6**	**747,6**	**779,3**
Wkłady oszczędnościowe [e]	253,7	332,2	444,9	476,7	506,5	525,9	548,8	575,0
„ czekowe	177,6	177,6	178,0	185,0	207,0	226,7	198,8	204,3
Kasy Oszczędności [f]	**582,1**	**603,3**	**627,9**	**629,0**	**614,6**	**619,3**	**631,4**	**645,3**
Wkłady oszczędnościowe	535,0	559,4	582,4	586,1	570,6	576,2	586,2	597,7
Salda kredytowe rach. bieżących	47,1	43,9	45,5	42,9	44,0	43,1	45,2	47,6
Spółdzielnie kredytowe [g]	**392,4**	**346,4**	**306,5**	**296,5**	**286,3**	**295,6**	**262,8**	**272,6**
Centralna Kasa Spółek Rolniczych	**5,5**	**4,3**	**4,0**	**4,3**	**3,9**	**5,4**	**5,5**	**5,7**
Wkłady na książeczkach i asygnaty kasowe	1,1	0,8	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0
Salda kredytowe rach. bieżących	4,4	3,5	3,1	3,4	3,0	4,4	4,5	4,7

a Rachunki żyrowe bez rachunków kas skarbowych, urzędów celnych i Ministerstwa Skarbu. *b* Bez lokat skarbowych. *c* Polski Bank Komunalny w Warszawie i Komunalny Bank Kredytowy w Poznaniu. *d* Do końca 1932 r. banki akcyjne i 5 największych domów bankowych, od 1. I. 1933 r. banki akcyjne i 7 największych domów bankowych od 1. I. 1934 r. banki akcyjne i 8 największych domów bankowych. *e* W tem sumy t. zw. III waloryzacji, w dn. 30. IX. 1934 roku wysokość ich wynosiła 24,1 milj. zł. *f* Miejskie, wojewódzka i powiatowe, oraz dwie niekomunalne, bez gminnych kas pożyczkowo-oszczędnościowych. *g* Według Biuletynu Rady Spółdzielczej, obejmującego spółdzielnie należące do związków rewizyjnych. Ze względu na zmieniającą się liczbę spółdzielni, objętych statystyką Rady Spółdzielczej, dane za poszczególne kwartały są częściowo nieporównywalne.

Drukarnia Samorządowego Instytutu Wydawniczego, Warszawa, ul. Dobra Nr. 28.